

Türkiye Cümhuriyetile İran Hükûmeti arasında aktedilen hudut hattının tayini hakkındaki itilâfnamenin tasdikına dair I/323 numaralı kanun lâyihası ve Hariciye, Millî Müdafaa ve Dahiliye encümenleri mazbataları

T. C.

Başvekâlet

Muamelât müdürlüğü

Sayı: 6/1051

30 - IV - 1932

B. M. M. Yüksek Reisiliğine

Türkiye - İran Devletleri arasında aktedilen hudut hattının tayini hakkında Hariciye vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 27 - IV - 1932 tarihli içtimamında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

Başvekâlet vekili

Dr. Refik

Esbabı mucibe lâyihası

Tahranda 23 kânunusani 1932 tarihinde imzalanan Türkiye - İran arasında hudut hattının tayini-ne dair itilâfnamenin tasdiki hakkındaki kanun lâyihası Büyük Millet Meclisinin tasvibine arz olunur.

Bu itilâfname komşu devletle aramızda yegâne muallâk mesele olarak kalan hudut işini katî şekilde halleyilmektedir. Şimdiye kadar Türkiye - İran hududunda bazı mntakalar münaziünfih olmak dolayısıyla sükûnet ve asayişin tamamen tavriri kabil olamıyordu. Bundan maada son senelerde tahaddüs eden şakavet hâdiseleri, Ağrıdağ mntakasında bazı arazinin bize verilmesi ve buna mukabil İrana arzî tavziatta bulunulması suretile hududun tashihini icap ettirmekte olduğundan bu meselenin halli İran Hükûmetine teklif edilmiştir. Talebimiz hüsnü telâkki edilerek Tahranda müzakerata başlanmış ve neticede bu gün Meclisi Âlinin huzuruna arzedilen bu itilâfnamenin aktine muvaffakiyet hâsıl olmuştur.

İtilâfname mucibince, Büyük erkânı harbiyemizce hududumuz dahilinde bulunması arzu edilen arazi bize verilmekte, buna mukabil İrana bir kısım arazi terkedilmektedir. Her veçhile menafiimize muvafık olan ve komşu İran devletile hars ve İktisat vadisinde de teşriki mesai suretile münasebatımızın daha ziyade takviyesine hizmet edecek olan bu itilâfname ile Türkiye ve İran hudut muhafaza karakollarının Borolan gölü membaları sularile mezkûr gölün muhitinde kâin çayırlardan ve Salep, Kozlu ve Yukarı Yarım kaya membaları sularından müştereken istifade edeceklerine dair olarak tarafeyn arasında teati edilen ve itilâfnamenin cüzü mütemmimini teşkil eden mektup ahkâmının bir an evvel tasdiki Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüksek reyine muallâktır.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Hariciye encümeni
Karar No. 6
Esas No. 1/323

16.-V - 1932

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cümhuriyeti ile İran Hükümeti arasında akdedilen ve iki memleket arasındaki hudut hattının tayinine mütedair olan itilâfnamenin tasdikı hakkında Dahiliye vekâletince ihzar ve encümenimize havale kılınan kanun lâyihası Hariciye vekili Beyefendinin huzurile tetkik ve müzakere edilmiştir:

Hükümetin esbabı mucibe mazbatasındaki mütaleata iştirak eden encümenimiz işbu mukavele-name ile tasdikına ait kanun lâyihasını kabul etmiş ve Heyeti umumiyenin tasdikına arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe takdimine karar vermiştir.

Ha. E. Rs.	M. M.	Kâ	Aza	Aza	Aza	Aza
Siirt			Manisa	Kocaeli	Elâziz	İstanbul
Mahmut			Yakup Kadri	İ. Süreyya	Fazıl Ahmet	Salâh Cimcoz

Millî Müdafaa encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Millî Müdafaa encümeni
Karar No. 36
Esas No. 1/323

1 - VI - 1932

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cümhuriyeti ile İran Hükümeti arasındaki hudut hattının tayini hakkında iki Devlet beyninde akit ve imza edilen itilâfnamenin tasdikına dair Başvekâletin 30-IV-1932 tarihli ve 6/1051 numaralı tezkeresine bağlı kanun lâyihası Hariciye encümeninin mazbatasile birlikte ve Millî Müdafaa vekili Beyin huzurile tetkik ve müzakere edildi.

İran Hükümetile aramızda yegâne muallak mesele olarak kalmış olan hudut işinin, hududun sükûn ve asayiş noktasından, hem Hükümetimizin hem de İran Hükümetinin müteakabil menfaatlerine uygun bir surette halledilmiş olduğunu ifade ve hudut itilâfnamesinin tasdikını istihdaf eden kanun lâyihasının şayanı kabul bulunduğu encümenimizce karar verildiği arz olunur.

M. M. E. Reisi	M. M.	Kâtip	Aza	Aza	Aza	Aza
Giresun	Kars	Diyarbakir	Tokat	Malatya	Ordu	Tokat
İhsan	Muhittin	Kâzım	B. Lutfi	M. Nedim	Recai	Hüsni
Aza	Aza	Aza	Aza			
Elâziz	Gümüşane	Kırşehir	Cebelibereket			
Ahmet Saffet	Şevket	L. Müfit	Naci			

Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Dahiliye encümeni

Karar No. 32

Esas No. 1/323

9 - VI - 1932

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti ile İran Hükümeti arasındaki hudut hattının tadili hakkında her iki Devlet Murahhasları tarafından akit ve imza olunan itilâfnamenin tasdikına dair Başvekâletten gönderilip encümenimize havale buyurulmuş olan tezkereye bağlı kanun lâyihası Hariciye ve Millî Müdafaa encümenlerinin mazbatalarile birlikte müzakere edilmiş ve lâyihanın müttefikan kabulüne karar verilmiştir.

Heyeti umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur.

Dahiliye En. Reisi	Reis V.	M. M.	Kâ.	Aza	Aza	Aza
Tekirdağ	Tekirdağ	Malatya		Antalya	Amasya	Kars
<i>Cemil</i>		<i>Muttalip</i>		<i>Rasih</i>	<i>Esat</i>	<i>Baha Tali</i>
Aza	Aza	Aza	Aza			
Elâziz	Ordu	Ankara	Malatya			
<i>Hüseyin</i>	<i>İsmail</i>	<i>Muslihittin</i>	<i>Vasif</i>			

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye - İran hudut hattının tayini hakkında Tahrande 23 kânunusani 1932 tarihinden imzalanan itilâfnamenin tasdikına dair kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye - İran hudut hattının tayini hakkında tahrande 23 kânunusani 1932 tarihinde imzalanan itilâfname ile cüzü mütemmimini teşkil eden mektup kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun ahkâmını icraya Millî Müdafaa, Dahiliye ve Hariciye vekilleri me-murdur.

27 - IV - 1932

Bş. V. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.	Ha. V. V.	Mal. V.
<i>Dr. Refik</i>		<i>Zekâi</i>	<i>Ş. Kaya</i>	<i>Ş. Kaya</i>	<i>M. Abdülhalik</i>
Mf. V.	Na. V.	İk. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
<i>Esat</i>	<i>Hilmi</i>	<i>M. Şeref</i>	<i>Dr. Refik</i>	<i>Ali Rana</i>	<i>Muhlis</i>

TÜRKİYE İLE İRAN ARASINDA HUDUT HATTININ TAYİNİNE DAİR İTİLÂFNAME

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri

ve

Haşmetlü İran Şahrı Hazretleri,

Türkiye ile İran arasındaki hudut hattını katî surette tesbit ve bu veçhile milletleri arasında mevcut iyi anlaşmayı ve kardeşçe dostluk münasebetlerini takviye arzusu ile aynı derecede mütechassis olarak bu maksatla bir itilâf aktine karar vermişlerve müteakiben murahasaları olmak üzere:

Hariciye vekili Dr. Tefik Rüştü Beyefendi

ile

Hariciye veziri Muhammed Ali Han Forâğhi'yi tayin etmişlerdir.

Usulüne muvafık mezuniyeti haiz olan bu murahasalar aşağıdaki maddeler hakkında mutabık kalmışlardır:

Madde — 1

Türkiye ile İran arasındaki hudut Aras nehrile Karasu ırmağının telâki noktasında İran arazisinde kâin 1 numaralı hudut taşından başlar. Badehu Karasu ırmağının thalweg hattını Borolan gölüne kadar takip eder. Oradan Karasu membalarının 100 metre cenubu şarkisindeki tepeye kadar bir hattı müstakim halinde gider; mezkûr tepenin şark ve şimal cihetlerinden geçerek tepeyi İrana bırakır. Müteakiben hat şimali garbiye doğru daha ziyade meylederek Karasu membalarının hemen üzerindeki Borolan kayalıklarına vâsıl olur. Hudut hattı 2 numaralı taştan sonra 3 numaralı taş ile Küçük ağır istikametinde 4, 5, 6, 7 ve 8 numaralı taşlardan geçerek Borolan gölünün en şimalî sahiline hattı müstakim üzere 16 kilometre, 600 metre ve Küçük Ağrı dağı en yüksek noktasma 6 kilometre, 400 metre mesafede kâin bulunan 9 numaralı taşta kadar bir hattı müstakim takip eder. Badehu Bilidjan - Cheyhabou yolunu 1700 metrelik bir mesafenin sonuna kadar mütevaziyen takip eder ve bu noktadan ilerliyerek Todjik tepenin 100 metre cenubu şarkisine vâsıl olur ve mezkûr tepeyi Türkiyeye bırakır. Müteakiben hat cenup cenubu garbiye doğru meylederek Todjik köyünün 150 metre şarkından geçer ve bu köyü Türkiyeye bırakır ve aynı istikamette devam ederek Cheyhabounun 3000 metre şarkında kâin Top mevkiinin 100 metre garbinden geçen Top u İrana bırakır. Oradan hat Cheyhabounun 2500 metre cenubu şarkisinde kâin tepeye doğru teveccüh eder. Mezkûr tepenin zirvesinden geçerek Hasanağa köyünün 1300 metre şarkında bulunan tepeye kadar cenubu garbiye doğru gider, ve bu sonuneu tepenin zirvesinden geçer; badehu hat Hasanağa köyünün 800 metre cenubunda kâin tepeye kadar garbe teveccüh eder ve bu tepenin zirvesinden geçer. Oradan 500 metre cenubu garbide kâin tepenin zirvesinden geçerek cenuba doğru 1500 metre sırtı iner ve Salepin cenubu şarkisinde 2000 metrede kâin bir noktaya kadar gider, sonra 1948 rakımlı tepenin 800 ve 1000 metre şimalinde bulunan başlıca iki irtifam arasındaki boyundan geçer.

Badehu hat, hattı balâdan 1948 rakımlı tepeye kadar giderek üzerinden geçer; oradan hat Ayou - Beğ dağları tepelerinin taksimi miyah hattını cenuba doğru Yarım Kaya - Guijo yolu dirseğinin 700 metre şimali garbisinde bulunan mezkûr dağların cenup tepesine kadar takip eder. Mevzubahs dirsek bu yolun üzerinde Yarım Kayanın 3500 metre şimali şarkisinde ve Guijonun 6300 metre cenubu garbisinde kâindir.

Oradan, hat yukarı Yarım Kayanın 200 metre şimalinde bulunan dört yol ağzına kadar Yarım Kaya - Guijo yolunun 200 metre garbinden bu yola müvazi olarak devam eder ve mezkûr dört yol ağzını İrana bırakır. Oradan hat Yarım - Kaya - Boulakhabi yolunun üzerinde Yarım Kayanın 600 metre garbinde kâin bir noktaya kadar garbe doğru iner; badehu bataklık sahilinin en şimali noktasına kadar cenuba doğru inerek bu noktadan hat bataklığın ortasına teveccüh eder ve Tchoukour - Rech'in 500 metre şimalindeki cenup sahiline kadar bataklığın ortasını takip eder. Ora-

dan hat garbe doğru döner ve 1668 rakımlı tepenin zirvesine vâsıl olur. Tchoukour - Reche ve Cheytan Abad İrana, Guirberan ise Türkiyeye kalır.

İran köyü olan Cheytan Abad ile Türk köyü olan Guirberan arasında kâin bu noktadan itibaren hudut Bazırgan garbinde Guirberan tepesinin sırtını çıkar ve Gurdji Boulak, Nazik, Kara Koymaz Türk köyleriyle Bazırgan, Kedjot, Bach Kend, Marokeumou İran köyleri arasında taksimi meyah hattını takip eder, badehu Marokeumou ve Tawla (Türk) arasındaki boyunu geçer ve Kasorluo, Chekh Asker harabelerini İrana terk ederek KhodjaDagh kayalıklarına vâsıl olur. Kanly - Baba'nın Zindo - Dachy ve Ak Dagh zirvelerinden geçer. Djevzar köyünü İrana bırakarak ve Ak Dagh ve Kalender zirvelerinden geçerek Nifto, Salman - Abad ve Pir Ahmet İran köyleri tarlalarile Deuchourma Türk köyünün tarlalarını birbirinden ayırdıktan sonra Bayazıt ve Avadjik arasında daima taksimi meyah hattını takip ederek Khezine Guedoka vâsıl olur.

Khezine Guedouk'dan, hudut, Kyzyl - Kaya köyünü Türkiyeye, Siwmagoul köyü ile Kourou-Guelule gölünü İrana bırakarak Kara Guney tepesinden geçer, Egritchay ırmağını Top - Agh - Dagh'da kateder, Kala Agh Dağ'dan geçer, Nado köyünü İrana, Egritchay köyünü de Türkiyeye bırakır, kyzyl ziyaret tepelerine vâsıl olur ve Agh Djak ve Khan Guedouk boyunlarından, Sarı Tehimen dağlarından, Doumanlou'nun garp zirvesinden, Kara Bourga boyunundan geçer; Shekh Selo köylerini İran arazisinde bırakarak Nawour tepesini aşarak, Yekmala köyünü İran arazisinde bırakarak Richkandan, Davra ve Akhourik, arasındaki tepelerden Guevra Begzadan, Gueveri Makhine ve Khydyr Babadan geçer.

Khydye Babadan itibaren hudut hattı Dasena gölünün 2 000 metre şarkından geçerek cenup istikametinde 8 000 rakımlı tepeye kadar taksimi miyah hattını takip eder; 1000 metre daha tepeler üzerinden aynı istikamette devam eder, badehu cenubu şarkıye meyleder ve bu yeni istikamette 600 metre budünde tepeleri takip eder; bundan sonra 500 metre mesafede kâin bir tepenin zirvesine kadar yeniden cenuba döner, 250 metre şimali şarkî istikametinde kâin Mümtet tepeyi İrana terkeder. Oradan 500 metre cenubu şarkide kâin yüksekliğin zirvesine kadar hattı balâyı takip eder, badehu Heratlsou (Heratilden gelen dere) ile Kotour Tzhayın birleştikleri noktaya kadar cenubu garbiye doğru iner. Sonra hat bu mevkie 800 metre mesafede kâin zirveye kadar cenuba doğru yamaç çıkar ve oradan daima cenup istikametinde Kani - Reche vadisine iner, bu vadinin Thalweg hattını 700 metre garbe doğru, sonra 500 metrede cenuba doğru takip eder; badehu doğrudan doğruya cenupta kâin Molla Memed daghını doğru yükselen uzun sırtı çıkar, Molla Memed daghını ikiye ayırır, Molla Memed daghma 250 metre mesafede ve hududun 250 metre şarkındaki irtifai İrana bırakır.

Molla Memed daghından itibaren hat 800 metre bir mesafe üzerinde Qichlanm 200 metre şarkında yol üzerinde kâin bir noktaya kadar sırtı takip eder ve Qichlayı Türkiyeye bırakır.

Sonra hudut yolun dirseğinin 1750 metre cenubunda kâin tepeye kadar cenubu şarkıye doğru taksimi miyah hattını takip eder. Bu noktadan hat, tepeler üzerinden oraya 2200 metre mesafede derenin içinden geçen yolun üzerinde kâin noktaya kadar cenuba doğru iner; bu noktadan 300 metrelik bir mesafe üzerinde cenuba doğru yamaç çıkar, cenubu garbiye doğru sırta vâsıl olur ve buraya 500 metre mesafede kâin bir tepeye kadar gider. Badehu oradan 900 metre mesafede Tarsava, Tchelik, Aehaga yolunun dereyi geçtiği noktaya kadar tepeler istikametini takiben cenuba doğru iner, bu derenin Thalweg hattını 500 metre imtidadınca garbe doğru takip eder, sonra sırtlardan geçerek buraya 1700 metre mesafede kâin 8200 rakımlı tepeye kadar çıkar. Badehu hat Koutch dağma kadar cenubu şarkıye doğru tepeleri takip eder, Koutch dağından itibaren Kach Koul boynunu geçerek Sourawou dağma kadar hattı balâyı takip eder. Sourawou dağlarından, hudut mütemadiyen taksimi miyah hattını takiben Barouch - Khoran dan geçer (Barouch Khoran köyünü İran arazisinde bırakır) Haravil dağını, Khana Sour boynunu, Belâko yu, Sarı Tchitchek i, (Kalık köyünü İran arazisinde bırakarak) Kepper i, Sorian ı, Berhebine dağını, Sultani boynunu, Barazivan dağını, Perikhan ı, Keifarouk u, Maidan ve Kotoul Dagh ı takip eder.

Mudut hattı Kotoul dağının 2869 rakımlı tepesinden hareketle cenubu şarkıye doğru hattı

balâyi takiben Bajirgue nin 1600 metre şarkında Baradost ırmağının üzerinde kâin bir noktaya kadar gider, 1890 rakımlı irtifam cenuba doğru devamını teşkil eden sırtı İrana terkeder (bina-enaleyh hattı hudut dereden geçer). Oradan hat cenubu şarkiye doğru gider ve CXLVIII ve CXLVII numaralı hudut taşlarını bulunduğu tepeden geçerek şarki cenubiye doğru döner ve tepeye 450 metre mesafede bulunan Ekmalouk ırmağına kadar gider. Badehu 2300 rakımlı tepenin 800 metre garbinde kâin irtifaa kadar Ekmalouk deresi boyunca yükselir. Oradan 2530 rakımlı tepeye kadar hattı başıya takip eder. Badehu Alosanın 1500 metre garbinde kâin bir noktaya kadar, 2500 metre imtidadınca cenubu garbiye doğru hattı balâyi takip eder. Alosan İrana kalır. Oradan hat takriben 2500 metre mesafede bulunan sırtın dirseğine kadar cenup istikametinde bu sırtı takip eder. Badehu Alader Dagh'ına kadar daima sırtları takip ederek şarka doğru döner. Sonra, Paqui'den gelen dere ile Berdereche Tchay'ın birleştikleri noktanın 2400 metre şimalinde bulunan zirveye kadar cenubu şarkiye doğru sırtları iner. Oradan hat, yukarıda zikrolunan birleşme noktasına kadar cenuba doğru iner. Sonra Berdereche Tchay'ın thalweg hattını bu çayın Garachine Dagh'mın 1000 metre garbinden inen dere ile birleştiği noktaya kadar takip eder. Hat cenuba doğru 1600 metre imtidadınca bu derenin thalweg hattını takip eder; sonra Garachine Dagh'mın garp zirvesine kadar cenubu şarkiye doğru giden sırtı çıkar. Eli ve Paqui mevkileri Türkiyeye, Maz Bicho mevkii İrana kalır.

Garachine Dagh'dan itibaren hudut Kouna Hoter, Zinwi Taboutan, Helane, Col Kelechineden geçer ve Delamper dağının zirvesine çıkarak Türkiye - Irak hududundaki 99 numaralı hudut taşına vâsıl olur.

1 numaralı hudut taşından Irak hududundaki 99 numaralı taş kadar hudut hattını doğru bir tarzda çizilmesi ve tafsilâtı için, Yüksek Âkitlerin murahhasları tarafından tasdik ve mütehasısları tarafından imza olunan ve bu itilâfnameye merbut bulunan (1 : 84000 ve 1 : 50000 mikyasında) XVIII - XIX - XX - XXI - XXII - XXII a - XXIII - XXIV ve XXV numaralı 9 adet harita ile bir adet (calque) a müracaat edilecektir. (Mevki isimlerinin imlâsı yukarıda zikrolunan haritalar ve « calque » daki isimlerin imlâsına mutabık olacaktır.

Madde — 2

Birinci maddede tasrih edilen hudut hattını arazi üzerinde tayin etmek üzere bir tahdit komisyonu teşkil edilecektir.

Bu komisyon, ikisi Türkiye Hükûmeti, ikisi de İran Hükûmeti tarafından tayin olunacak dört murahhasan mürekkep olacaktır.

Tahdit komisyonu 1932 haziranı içinde içtima edecek ve mesaisinde işbu itilâfnamedeki tarifleri en yakından takibe gayret edecektir.

Komisyonun masrafları Türkiye ile İran arasında mütesaviyen taksim edilecektir.

Âkit Devletler, komisyonun vazifesini ifa edebilmesi için lâzımgelen ikamet, amele, malzemeye (kazıklar sınır taşları) müteallik tekmil hususlarda, gerek doğrudan doğruya, gerek mahallî memurlar vasıtasile Tahdit komisyonuna muavenet etmeği deruhde ederler.

Mezkûr Devletler bundan başka komisyon tarafından vazolunacak nirengi noktalarını, hudut işaretlerini, kazıkları ve sınır taşlarını muhafaza ettirmeği de taahhüt ederler.

Hudut taşları birinden diğeri görülebilecek surette vazedilecek ve üzerlerine numara konulacaktır. Bunların mevkileri ile numaraları bir harita üzerinde gösterilecektir.

Hududun tahdidine ait katî zabıtname ve buna merbut haritalarla vesikalar ikişer aslı rüşha olarak tanzim edilecektir.

Madde — 3

İşbu itilâfname tasdik olunacak ve tasdiknameler mümkün mertebe süratle Ankarada teati edilecektir.

İtilâfname musaddak nüshalar teati edilir edilmez, meriyete ginecektir.

Balâdaki maddeleri tasdikan, isimleri yukarıda zikredilen murahhaslar işbu itilâfnameyi imza ve zirini temhir etmişlerdir.

Tahranda 23 kânunusani 1932 tarihinde iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Dr. Tefik Rüştü M. A. Foroughi

Tahran, 23 kânunusani 1932

Vekil Beyefendi,

Zatı devletlerinin, bu gün aramızda imzalanan itilâfnamenin birinci maddesine istinat eden atideki beyanatını muhtevi, bu günkü tarihli notanızı almakla kesbi şeref eder ve mezkûr beyanatı senet itti-haz eylerim.

“ İki tarafın hudut muhafız karakolları, Borolan gölü membaları sularından ve hudut hattının cenup ve garbinde ve mezkûr gölün muhitinde kâin çayırıklarla Salep, Kozlu ve Yukarı Yarımkaya membaları sularından mütesaviyen istifade hakkını haiz olacaklardır.

İşbu nota teatisi kayfiyetinin bu günkü tarihle imzalanan itilâfnamenin mütemmim cüzü addedil-mesi mukarrerdir. „

Zatı devletlerinin yukarıda zikrolunan notası mazmunu hakkında tamamilë mutabık kaldığımı beyan ederim. Bilvesile pek yüksek hürmetlerimin kabulünü rica ederim Vekil Beyefendi.

İran Hariciye Veziri